

Kommuner risikerer å miste legalpant for gebyrer

Kommunal Rapport 04.08.2026, [Eirik Bjørhusdal](#) Advokat, Harris Advokatfirma AS.

En del kommuner gjør feil når driften av tjenestene, og gebyrinnkreving, organiseres utenfor kommunal regi.

Norske kommuner skal blant annet levere drikkevann og vann- og avløpstjenester. Kostnadene skal dekkes ved å kreve gebyr fra abonnenten. Gebyrene er lovbestemt sikret med pant (legalpant) i abonnentens eiendom. Foto: Aurskog-Høland kommune

Norske kommuner har plikt til å sørge for renovasjon av husholdningsavfall og til å levere drikkevann og vann- og avløpstjenester, jf. forurensningsloven og vass- og avløpsanleggslova.

Etter de samme lovene dekker kommunen sine kostnader ved å kreve gebyr fra abonnenten. Gebyrene er lovbestemt sikret med pant (legalpant) i abonnentens eiendom.

Min erfaring er at en del kommuner gjør feil når driften av tjenestene organiseres utenfor kommunal regi.

Feilene kan ha den konsekvens at legalpanteretten for gebyrene bortfaller. Dette har vært resultatet i en rekke avgjørelser, senest i Gulating lagmannsretts kjennelse 25. mars 2026. Kommuner kan i stor grad sette ut driften av renovasjons- og vann- og avløpsordningen til andre, typisk gjennom driftsavtaler. En rekke kommuner har delegert driften til et heleid AS. Der samarbeider flere kommuner samarbeider, gjerne i et IKS eller et felleseid AS.

Når det gjelder legalpanteretten for gebyret, og for om legalpantet består, er det avgjørende hvem av kommunen eller selskapet som anses som selger av tjenestene til abonnenten.

Dersom selskapsavtalen eller driftsavtalen fastsetter at gebyret tilhører kommunen, og at selskapet bare fakturerer på kommunens vegne, er kommunen selger og kreditor for gebyret. Selskapet utfører da bare en administrativ tjeneste for kommunen ved å produsere kommunes faktura.

Dette er lagt til grunn i blant annet Eidsivating lagmannsretts kjennelse LE-2013-51064, der gebyret ifølge selskapsavtalen tilhørte kommunene og ble fakturert på kommunens vegne. Lagmannsretten la til grunn at når kommunen var debitor for kravet, var gebyret sikret ved legalpant etter panteloven § 6-1 selv om utstedelsen av faktura og inndrivelse ble utført av et interkommunalt selskap.

Etter bokføringsloven § 10 og bokføringsforskriften kapittel 5 skal salgsdokument (faktura) utstedes av selgeren av tjenesten, og selger skal i faktura angis med blant annet navn og organisasjonsnummer. Er kommunen selger og kreditor for gebyret, skal altså faktura utstedes i kommunens navn og med kommunens organisasjonsnummer.

Det blir noe annet hvis kommunen har foretatt en samlet overdragelse av tjenesteplikten og gebyrkravet til selskapet. Da er abonnementsforholdet direkte mellom abonnent og selskap, eiendomsretten til anleggene ligger hos selskapet. Gebyrinntektene tilfaller og regnskapsføres hos selskapet. Da er det selskapet som er reell kreditor og selger. Faktura skal da utstedes i selskapets navn og med selskapets organisasjonsnummer.

Dette var tilfelle i Gulating lagmannsretts kjennelse 25. mars 2026, der lagmannsretten konkluderte med at selskapet (ikke kommunen) var reell innehaver av gebyrkravet. Følgelig var ikke kravet sikret ved legalpant.

Bakgrunnen for at legalpanteretten falt bort i saken er panteloven § 1-10 (2). Paragrafen bestemmer at dersom det pengekrav panteretten skal sikre (her gebyrene), ikke kan avhendes, gjelder det samme for panteretten.

Etter kommuneloven § 14-21 er det et forbud mot at en kommune overdrar sine krav på skatter og avgifter til andre, og avtale om slik overdragelse er ugyldig. Forbudet omfatter gebyrene for renovasjon av husholdningsavfall og vann- og avløpstjenester.

Legalpanteretten for gebyrene kan derfor ikke overføres fra kommune til IKS/AS, jf. panteloven og kommuneloven sett sammen.

Kommuner som ønsker å bevare legalpantet, må sørge for at organiseringen reelt er en «på vegne av»-modell, dvs. at kommunen forblir kreditor og avtalepart, og at fakturaen utformes som kommunens faktura.

Kommuner som har foretatt en samlet overdragelse, må være innforstått med at selskapet da er selger av renovasjon- og vann og avløpstjenester, og at legalpantet for gebyrene ved det er tapt.

Når faktura i en «på vegne av»-modell feilaktig utstedes med selskapets navn og organisasjonsnummer, oppstår det etter min erfaring gjerne noen typiske følgefeil:

- Selvkostregnskap og -fond føres hos selskapet, og ikke hos kommunen slik det skal være.
- Selskapet rapporterer og innbetaler merverdiavgift oppkrevd av gebyrene overfor abonnentene, i stedet for kommunen.
- Forholdet mellom kommunen og selskapet behandles ikke korrekt. Realiteten er et tjenestesalg/-kjøp, selv om oppgaven er delegert og kontrakten unntatt fra anskaffelsesreglene som utvidet egenregi eller via enerett.
- Selskapet har MVA-pliktig omsetning overfor kommunen, og gebyrene som selskapet beholder kan bli allokert som betalingen fra kommunen til selskapet. Selskapet skal da beregne merverdiavgift av (summen av) gebyrene overfor kommunen.